KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

LAUSUNTO 5.12.2022

Eduskunnan talousvaliokunta

TaV@eduskunta.fi

HE 218/2022 vp

KULUTTAJALIITON LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ LAEIKSI KULUTTAJANSUOJALAIN, KULUTTAJANSUOJAVIRANOMAISTEN ERÄISTÄ TOIMIVALTUUKSISTA ANNETUN LAIN 13 §:N JA OIKEUDENKÄYMISKAAREN 5 LUVUN 3 §:N MUUTTAMISESTA

Kuluttajaliitto pitää esityksen tavoitteita erittäin kannatettavina. Erityisesti Kuluttajaliitto haluaa painottaa sitä, että vakuudettomien kuluttajaluottojen aiheuttamat ongelmat aiheutuvat ennen kaikkea kaikkein korkeakorkoisimmista luottotuotteista ja kohdistuvan erityisesti yhteiskunnan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviin kuluttajiin. Kilpailu- ja kuluttajaviraston ”Pikaluotot ja pikaluottoja ottaneiden maksuvaikeudet” -tutkimusraportin mukaan (KKV:n Tutkimusraportteja 5/2022) pikaluottoa on noin 1-2 prosentilla aikuisväestöstä vuosittain. Absoluuttisena lukuna tämä tarkoittaa useaa kymmentä tuhatta suomalaista kuluttajaa. Pikaluottojen aiheuttamat taloudelliset ongelmat yhdistyvät usein sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin ongelmiin ja tämä tulee huomioida myös lainsäädäntöä laadittaessa nykyistä paremmin. Raportin johtopäätökset tukevat tarvetta säännellä erityisesti korkeakorkoisia, vakuudettomia kuluttajaluottoja nykyistä tiukemmin, kun tavoittelemme kuluttajille aiheutuvien taloudellisten ongelmien pienentämistä. Tämä tarve on korostunut entisestään viime kuukausina kuluttajien taloudellisen tilanteen heikentyessä elinkustannusten noustessa huimaa vauhtia.

1. Korkokaton pysyvä alentaminen

Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan kuluttajansuojalain 7 luvun 17 a §:n mukaista korkokattoa tulisi alentaa nyt esitetyn 15 prosentin sijaan kymmeneen prosenttiin. Samalla korkokatto voidaan sitoa esitetyn mukaisesti korkolain 12 §:ssä tarkoitettuun viitekorkoon rahamarkkinoilla tapahtuvien muutosten huomioon ottamiseksi. Nyt hallituksen esityksessä esitetty pysyvä alennus 15 prosenttiin sekä sitominen korkolain mukaiseen viitekorkoon on oikeansuuntainen parannus nykytilaan, mutta nähdäksemme riittämätön toimi korkokattosäänteln taustalla olevien tavoitteiden saavuttamiseksi. Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa on hyvin todennäköistä, että korkolain mukainen viitekorko nousee lähivuosina, jolloin esitetyn mukaisen korkokaton alentamisen tosiasialliset vaikutukset jäävät vähäisiksi. Alentaminen koronapandemian aikana kesästä 2020 syyskuuhun 2021 voimassa ollutta väliaikaista sääntelyä vastaavalle tasolle eli kymmeneen prosenttiin yhdistettynä viitekorkoon sitomiseen toisi enemmän vaikuttavuutta sääntelylle säilyttäen kuitenkin rahamarkkinoiden toimivuuden edellyttämän joustavuuden.

Kuluttajaliitto pitää tärkeänä, että hintasääntelyllä tosiasiallisesti pystytään kohtuullistamaan markkinoilla tarjolla olevien kuluttajaluottojen hinnoittelua ja vaikuttamaan luotonantajien mahdollisuuksiin harjoittaa luotonantoa epäterveellä luottoriskitasolla. Luottoja myönnetään edelleen sellaisillekin kuluttajille, joiden maksukyky ei riitä takaisinmaksusta selviytymiseen. Sellaisille kuluttajille, joiden luottoriski ja siten uhka ajautua pahoihin talousvaikeuksiin on poikkeuksellisen korkea, ei tulisi tarjota kuluttajaluottoja. Positiivinen luottotietorekisteri tulee osaltaan helpottamaan kuluttajien talouden arviointia ja turvaamaan myös sellaisten kuluttajien lainansaantimahdollisuuksia,

Kuluttajaliitto ry Konsumentförbundet rf
The Consumers' Union of Finland
Ritarikatu 1 B, 00170 Helsinki | +358 9 454 2210 | info@kuluttajaliitto.fi | kuluttajaliitto.fi

joiden tulot muodostuvat epätyypillisesti tai epätasaisesti. Kaikkein heikoimmassa asemassa oleville kuluttajille yhteiskunnan tulee tarjota muita välineitä talouden tasapainottamiseksi yllättävissä tilanteissa tai arjen välttämättömistä hankinnoista suoriutumiseen kuin korkeakorkoiset kuluttajaluotot. Sosiaalisen luototuksen valtakunnallistaminen ja yhdenvertaisen saatavuuden turvaaminen ovat tärkeitä keinoja osana ylivelkaantumisen ehkäisemisen kokonaisuutta, yhdessä talous- ja velkaneuvonnan kehittämisen kanssa.

Kuluttajaliitto pitää lisäksi tärkeänä, että mikäli luotonantaja tai luotonvälittäjä rikkoo korkokattosäännöstä, tulee seurauksena olla, ettei kuluttajalla ole velvollisuutta maksaa luoton korkoa tai muita luottokustannuksia laisinkaan. Alan ammattilaisilla tulee olla korkokattosääntelyn soveltaminen hallinnassaan ja nähdäksemme tämä säännös on omiaan lisäämään toimijoiden huolellisuutta sääntelyn noudattamisessa.

2. Luottojen markkinointia koskevan sääntelyn tiukentaminen

Ongelmana erityisesti korkeakorkoisten, vakuudettomien kuluttajaluottojen markkinoinnissa on, että luotto esitetään usein huolettomana tai riskittömänä ja nopeana ratkaisuna kuluttajan taloudellisiin ongelmiin. Luottojen markkinointi on usein myös hyvin tunteisiin vetoavaa, ja siinä hyödynnetään lähes säännönmukaisesti erilaisia kuluttajien käyttäytymisen ohjauskeinoja (nykyhetken priorisointi, ankkurointi, auktoriteettiharha jne.).

Kuluttajaliitto katsoo, että hallituksen esityksessä ehdotetut toimet hyvän luotonantotavan täsmentämiseksi ovat kannatettavia, mutta pelkästään niillä ei pystytä tehokkaasti puuttumaan kuluttajaluottojen haitalliseen mainontaan. Korkeakorkoisten vakuudettomien kuluttajaluottojen markkinoinnissa esiintyy edelleen kuluttajien kannalta haitallisia toimintatapoja huolimatta siitä, että suurin osa nyt esitetyistä hyvän luotonantotavan täsmennysten mukaisista kielletyistä toimintatavoista olisi katsottavissa jo nykyisin lain vastaisiksi ja kuluttaja-asiamiehellä on jatkuvasti alan toimintaan liittyviä valvonta-asioita käsiteltävänään. Näkemyksemme mukaan asiattoman, erityisesti mielikuvilla tapahtuvan (ja erityisesti kaikkein korkeakorkoisimpien luottojen) markkinoinnin kitkemiseksi tarvitaan tiukempia lainsäädäntötoimia. Markkinointisäännösten tiukentamiselle on myös kuluttajien vankka tuki. Kuluttajaliiton (2021) Taloustutkimus Oy:llä teettämän selvityksen (N=1817) mukaan jopa 31 % vastaajista kannatti vakuudettomien kuluttajaluottojen mainonnan täyskieltoa ja 45 % katsoi, että mielikuvamarkkinointia tulisi rajoittaa.

Kuluttajaliitto kannattaa sääntelymallia, jolla kiellettäisiin korkeakorkoisimpien kuluttajaluottojen mainonta lähtökohtaisesti kokonaan. Tämä sääntelymalli ei kuitenkaan rajoittaisi mahdollisuuksia mainostaa luottoa luotonantajan tai luotonvälittäjän verkkosivuilla tai näiden toimitiloissa eikä se estäisi luotonantajaa tai luotonvälittäjää itseään koskevaa mainontaa eli niin sanottua brändimainontaa. Niin ikään mahdollista olisi kertoa muuta kulutushyödykettä markkinoitaessa mahdollisuudesta rahoittaa hyödyke luotolla. Kielto voitaisiin rajata koskemaan vain luottoja, joiden korko on esimerkiksi yli 10 prosenttia. Mikäli korkokattoa alennetaan esitetyllä tavalla ainoastaan 15 %:iin lisättynä voimassa olevalla viitekorolla, jäisi esittämämme kaltaiselle mainontakiellolle vielä merkittävästi soveltamisalaa kiellon kohdistuessa kaikkiin yli 10 % korolla tarjottaviin luottoihin. Viitekoron todennäköinen nousu johtaisi sekin kiellon käyttöalan laajentumiseen.

Kuluttajaliitto pitää joka tapauksessa tärkeänä sitä, että markkinointisäännösten rikkominen voisi johtaa paitsi kiellon myös seuraamusmaksun määräämiseen. Seuraamusmaksun mahdollisuus voi toimia erityisesti tämän tyylisen sääntelyn osalta tehokkaana pelotteena.

Osana markkinointia tiukentavia säännöksiä esitetään maksutapojen esitysjärjestyksestä säätämistä verkko-ostamisen osalta. Vastaavaa sääntelyä on mm. Ruotsissa. Kuluttajaliitto pitää maksujärjestyksestä säätämistä kannatettavana. Esitysjärjestyksestä säätäminen voi jossain määrin vähentää luoton ja muun maksunlykkäyksen käyttämistä, mitä on pidettävä taloudenhallinnan näkökulmasta hyvänä asiana.

Kuluttajat saattavat nykyisin hyödyntää luottoa tai muita maksunlykkäystä tarkoittavia maksutapoja puolivahingossa, etenkin mikäli nämä on esitetty oletusvalintana verkkokaupan maksutapavalinnoissa. Tämän vuoksi on kannatettavaa myös rajoittaa oletusvalintojen käyttöä maksutapavalinnoissa. Ehdotettu säännös varmistaisi sen, että kuluttaja tietoisesti aina valitsisi itselleen kulloinkin sopivimman maksutavan, vaikkakin tästä voi aiheutua asiointikokemuksen pientä hankaloitumista.

Maksujärjestystä ja oletusvalintaa koskevien ehdotusten vaikutuksia ei tule kuitenkaan yliarvioida vaan lainsäätäjän tulisi keskittyä nimenomaan luottojen markkinointia koskevien säännösten tiukentamiseen kuluttajien suojaamiseksi.

3. **Asiakkaan tunnistamisvelvoitteen laajentaminen**

Kuluttajaliitto kannattaa esitettyjä muutoksia asiakkaan tunnistamista koskevaan kuluttajansuojalain sääntelyyn. Luotonottoon ja maksamiseen liittyvien väärinkäytösten estäminen on tärkeää. Tiukentuvat tunnistamisvelvollisuudet tuovat kaivattua lisäturvaa kuluttajille, joskin moninkertainen tunnistautuminen väistämättä myös monimutkaistaa prosesseja ja saattaa heikentää asiakaskokemusta ainakin aluksi.

Kuluttajaliitto ry

Tiina Vyyryläinen
vaikuttamistyön päällikkö, OTK